

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของโปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชาวนา ในอำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของชาวนาระหว่างก่อนและหลังการให้โปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มทดลองและเพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของชาวนาระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับกลุ่มควบคุม ซึ่งเก็บ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชาวนาของอำเภอคอนเจดีย์จำนวน 35 คนเป็นกลุ่มทดลองและชาวนาของอำเภอไร่รถ จำนวน 35 คนซึ่งเป็นกลุ่มควบคุม และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ และแบบสอบถาม ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และโปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชประกอบด้วย การสอนแบบบรรยาย การประชุมกลุ่ม การ สาธิต และการฝึกปฏิบัติ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่ พบว่า ชาวนากลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี สถานภาพสมรส ซึ่งมีการศึกษาใน ระดับประถมศึกษาและมีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 10 ปีซึ่งมีความถี่ในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 5-6 วันต่อสัปดาห์ และชาวนาเหล่านี้ไม่เคยได้รับการอบรม เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเลย แต่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยใน การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากบุคคลในครอบครัว 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ และชาวนากลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีสถานภาพสมรส ซึ่งส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมีรายได้ ของครอบครัวน้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือนโดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 10 ปีซึ่งมีความถี่ใน การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 5-6 วันต่อสัปดาห์และทุกวัน และชาวนาเหล่านี้ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับ ความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเลย แต่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากบุคคลในครอบครัว 1-2 ครั้ง

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับ ความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างก่อนทดลองกับหลังทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ย ของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชภายหลัง การทดลองอยู่ในระดับสูง ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับ

ความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับเกณฑ์ขั้นต่ำ และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง พบว่าชาวนามีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า หลังการทดลองชาวนามีก่อนทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับเกณฑ์ขั้นต่ำ และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ชาวนามีก่อนทดลองจึงมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าชาวนามีก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ก่อนทดลอง ชาวนามีก่อนทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับเกณฑ์ขั้นต่ำ และมีทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สาขานาเล ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (พิริพัฒน์ ธรรมแสง, 2550) ซึ่งพบว่า เกษตรกรชนเผ่าปกากะญอส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับการศึกษาความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการควบคุมโรคไข้เลือดออกของทิมสุขภาพอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (ชวลิต สาทช่วง, 2554) ซึ่งพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีในการควบคุมโรคไข้เลือดออกของทิมสุขภาพอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่เพาะปลูกมะเขือเทศ บ้านลาดนาเพียง ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น (สุเพ็ญศรี เบ้าทอง, 2555) ซึ่งพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเกษตรกรปลูกสตอเบอร์รี่ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (อรุณี จันไชยชนะ, 2552) ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นประจำ และการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเลือดของกลุ่มเกษตรกรต้นน้ำ : กรณีศึกษาชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดพะเยา (วรเชษฐ์ ขอบใจและคณะ, 2553) ซึ่งพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี รวมถึง

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ทำนาข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน (จังหวัดชัยนาทและจังหวัดสุพรรณบุรี) (สยาม อรุณศรีมรดกและคณะ, 2551) ซึ่งพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในระดับมากและมีความรู้เรื่องอันตรายจากการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในระดับปานกลาง เกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชถูกต้องในระดับมาก จากการเปรียบเทียบผลจากการศึกษาต่างๆ พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร คือ ระยะเวลา ประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม การรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และพบว่าแม้จะเป็นเกษตรกรเหมือนกัน ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือไม่หรือปลูกพืชชนิดเดียวกันหรือไม่ อาจจะมีความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกันได้ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย เช่น สภาพเศรษฐกิจ ค่านิยม ระดับการศึกษา ความสามารถในการรับรู้ การเข้าถึงข้อมูลด้านความปลอดภัยในการทำงาน โอกาสหรือช่องทางในการรับความรู้ข่าวสาร การตระหนักถึงอันตรายและความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรได้ ในการศึกษาครั้งนี้ชวานากลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีอายุมาก มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมามากกว่า 10 ปี มีความถนัดในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชค่อนข้างสูง จนทำให้เกิดความเคยชินกับความรู้ ทักษะและการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องจากประสบการณ์ในการทำงานกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่สั่งสมมาในอดีต ประกอบกับชวานากลุ่มนี้มีการศึกษาแค่ในระดับประถมศึกษาและยังไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาก่อน จึงไม่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการทำงานกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยให้แก่กันและกันได้ ทำให้ชวานากลุ่มนี้ยังคงมีพื้นฐานด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องเรื่อยมา และทำให้ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของชวานากลุ่มนี้ไม่เท่าทันต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ภายหลังการทดลองให้โปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่าชวานามีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ซึ่งสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร จังหวัดเพชรบูรณ์ (ลัดดาศรี ไทยจงรักษ์, 2540) ซึ่งพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีระดับคะแนนเฉลี่ยความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม และสอดคล้องกับการศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (วรินทร์ จรุงโรจน์สกุล, 2548) ซึ่งพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง จึงเห็นได้ว่าชวานาสามารถจดจำและเข้าใจจนทำให้มีระดับความรู้สูงขึ้น ซึ่งความรู้นี้ทำให้ชวานาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดจนทำให้มีทัศนคติที่ดีขึ้น และ

ส่งผลให้ชาวนามีการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ดีขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชของนักเรียนจากครอบครัวเกษตรกรในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ (นฤมล ธัญไชย, 2548) ซึ่งพบว่า ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมในภาพรวมในการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในชวานากลุ่มควบคุมนั้น พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของชวานาในกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองลดลงจากก่อนการทดลองเล็กน้อย จึงทำให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชวานานั้นมีโอกาสลดลงเมื่อเวลาผ่านไปเรื่อย ๆ ได้ และความรู้ดังกล่าวนี้จะส่งผลให้ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชวานาลดลงตามไปด้วยเช่นกัน

จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มทดลอง พบว่า ชวานาในกลุ่มทดลองมีระดับค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวภายหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง กล่าวคือ ชาวนามีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ก่อนการทดลองอยู่ในระดับเกณฑ์ขั้นต่ำ แต่ภายหลังการทดลองมีความรู้อยู่ในระดับดี ส่วนค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะและการปฏิบัติของชวานา ก่อนการทดลองอยู่ในระดับปานกลาง แต่ภายหลังการทดลองมีทักษะและการปฏิบัติอยู่ในระดับดี และพบว่า ชวานาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อนำค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติดังกล่าว ภายหลังการทดลองของชวานาในกลุ่มทดลองมาเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่า ชวานาในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติมากกว่ากลุ่มควบคุม กล่าวคือ ชวานาในกลุ่มทดลองมีความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ นั้นอยู่ในระดับดี ส่วนชวานาในกลุ่มควบคุมมีความรู้อยู่ในระดับเกณฑ์ขั้นต่ำ ส่วนทักษะและการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ชวานาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่าชวานาในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา คือ หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชดีกว่าก่อนการทดลอง และดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้แม้ว่าแต่ละงานวิจัยมีการให้โปรแกรมที่แตกต่างกัน แต่ก็ให้ผลการวิจัยที่ไม่ต่างกัน เช่น การให้โปรแกรมสุขศึกษาซึ่งประกอบด้วย การบรรยาย ประชุมกลุ่ม การสาธิต การมีส่วนร่วม การฝึกทักษะในการสวมชุดป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้แรงสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนและผู้นำเกษตรกร (ลัดดาศรี ไททองรักษ์, 2540) และ โปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับเกษตรกร (วันธร จรุงโรจน์สกุล, 2548)

ในการวิจัยนี้ได้ให้โปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแก่กลุ่มทดลอง ซึ่งโปรแกรมดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ อันตรายและผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช วิธีการชั่งอันตรายและการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้วิธีการสอนแบบการบรรยาย การประชุมกลุ่ม การสาธิตและการฝึกปฏิบัติ เทคนิคการชั่งอันตรายที่ใช้ คือ วิธีการวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย (Job Safety Analysis: JSA) โดยให้ชวานาวิเคราะห์งานที่ทำงานเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในแต่ละขั้นตอนด้วยตนเอง เพื่อค้นหาความเสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งของชวานาแต่ละคนมีขั้นตอน อุปกรณ์และสภาพแวดล้อมในการทำงาน รวมถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นที่ชวานาแต่ละคนต้องสามารถวิเคราะห์งานเพื่อให้รู้ถึงอันตรายและหาแนวทางการควบคุมป้องกันตนเองให้เกิดความปลอดภัยได้ ซึ่งจากการตระหนักถึงอันตรายจะทำให้ชวานามองเห็นถึงความเสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในการทำงานนั้นๆ ทั้งนี้ความเสี่ยงและอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับชวานาแต่ละคนมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ซึ่งชวานาแต่ละคนสามารถนำข้อมูลจากการวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัยมาอภิปรายและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และเสนอแนะมาตรการในการป้องกันอันตราย รวมถึงปรับปรุงขั้นตอนการทำงานให้เกิดความปลอดภัยมากยิ่งขึ้นได้นอกจากนี้การวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย จะทำให้ชวานาเกิดการรับรู้ว่างานที่ทำอยู่นั้นมีความเสี่ยงและอันตรายอยู่มากน้อยเพียงใดด้วยตนเอง ทำให้ชวานาเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานโดยความสมัครใจของตนเอง จึงสรุปได้ว่าโปรแกรมการฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนี้จะทำให้ชวานามีความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามควรให้โปรแกรมด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเรื่องอื่น ๆ ที่เกษตรกรเหล่านี้มีความเสี่ยงในการเกิดอันตรายและโรคจากการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่องโดยอาจจะต้องพิจารณาเลือกช่องทางและรูปแบบในการถ่ายทอดข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัย เพื่อให้ชวานามีการปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทันทต่อเหตุการณ์และมีความยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) ควรพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมให้มีกิจกรรมที่เน้นและส่งเสริมความรู้ในเรื่องการแสดงอาการจากการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การอ่านรายละเอียด และสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตรายบนฉลากติดภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 2) ควรพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมให้มีกิจกรรมที่เน้นและส่งเสริมการปฏิบัติในเรื่องการสวมรองเท้าบู๊ทและถุงมือทุกครั้ง ขณะผสมและทำงานกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อเป็นการมุ่งเน้นในการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลของชวานาให้มากขึ้น

- 3) ควรเพิ่มโอกาส รูปแบบหรือช่องทางในการรับข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้แก่ชาวนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะทำให้ระดับความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชาวนาเพิ่มพูนขึ้นและคงอยู่ต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยประสิทธิผลของโปรแกรมการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น ความพึงพอใจของผู้เข้าเรียนรู้ ผู้นำในชุมชน ตัวแทนจากองค์กร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เป็นต้น
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของชาวนาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชีวิตประจำวัน
- 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบ โปรแกรมการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เหมาะสมกับชาวนาหรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ

